

En'am Suresi, Kur'an-ı Kerim azimüşşanda 6. sırada yer alır, 165 ayetten müteşekkildir ve Mekke'de nazil olmuştur. Mekke döneminin sonlarında tek seferde indirilmiştir. Ashabın rivayetine göre de indirilişi esnasında 70 bin melek, tesbih ve tekbirlerle bu sureye eşlik etmiştir.

Surenin kelime olarak ismi, "En'am" kelimesinden gelir. Bu kelime Arapça'da; koyun, keçi, deve, sığır gibi evcil hayvanlar anlamına gelmektedir. Sure-i Şerif'te 136, 138 ve 139. ayet-i kerimelerde bu hayvanlardan bahsedildiği için bu isim verilmiştir. Ayrıca En'am Suresi'ne, içerdiği güçlü deliller nedeniyle "Hüccet Suresi" (yani delil ve kanıtların suresi) adı da verilmektedir.

Nüzul Amacı ve Kapsamı

En'am Suresi, İslam inancının temel esaslarını kapsamlı bir şekilde ele alır. Özellikle Tevhid inancı, Peygamberlik müessesesi, vahyin gerekliliği, ahiret inancı ve bu inançları reddeden müşrik anlayışının çürütülmesi konularını işler. İçerisinde batıl inanç ve hurafelerin reddi, helal-haramla ilgili hükümler ve temel ahlak ilkeleri yer almaktadır.

Surenin iniş amacı; Mekke müşriklerinin inançsızlık ve şirk üzerine kurulu itirazlarına cevap vermek, onları Tevhid'e davet etmek ve insanlara doğru yolun esaslarını bildirmektir. Ayrıca bu Sure-i Şerif'te Allah'ın birliği ve Efendimiz Hazreti Muhammed Mustafa *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hak peygamber olduğuna dair kesin deliller, putperestliği reddeden kanıtlar, geçmiş kavimlerin ibretlik akıbetleri ve insanlar için hem inanç hem de amel açısından yol gösterici ilkeler bir bütün halinde sunulmuştur.

Tevhid ve Allah'ın Varlık ve Birliği

Sure-i Şerif'in birinci ana teması Tevhid'dir; yani Allah Azze ve Celle'nin varlığı ve birliğidir. Sure hamd ile başlar. 1. Ayet-i Kerime'de:

"Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur."
(En'am, 1)

Gördüğünüz gibi daha ilk ayette kâinatın yaratıcısının ancak ve ancak Allah Azze ve Celle olduğu vurgulanmış, tüm hamd ve övgülerin ancak O'na ait olduğu ilan edilmiştir. Devamında gelen ayet-i kerimelerde Allah Azze ve Celle'nin kudreti ve ilmi çarpıcı örneklerle anlatılır. Örneğin; O, insanları bir çamur özünden yaratmış, belli bir ecel takdir etmiş, gece uykuyu bir ölüm gibi, sabah uyanmayı da bir diriliş gibi var etmiştir (En'am, 2 ve 60).

Ayrıca 3. Ayet-i Kerime'de: ***"O, göklerde de Allah'tır, yerde de Allah'tır. Gizlinizi de açığınızı da bilir."*** buyurularak, uluhiyetin her mekânda ve her durumda yalnız Allah Azze ve Celle'ye ait olduğu kesin bir dille ifade edilir.

En'am Suresi'nde Tevhid inancını pekiştiren sayısız delil bulunur. Örnek olarak; Allah'ın sanatla yarattığı gök cisimleri, gece ile gündüzün dönüşümü, yeryüzündeki nimetler hep Allah Azze ve Celle'nin birliğinin işareti olarak gösterilir. Ayet-i kerimeler, putların ve sahte ilahların bu düzeni yaratmada hiçbir payı olmadığını defaatle hatırlatır. Müşriklerin, Allah Azze ve Celle'ye ortak

koştukları varlıkların aslında hiçbir güç ve kudrete sahip olmadıkları, bırakın kâinatı yaratmayı, kendi canlarını bile koruyamadıkları vurgulanmıştır. Örneğin; **"Göklerde ve yerde Allah'tan başka ilah yoktur"** ifadesi Tevhid mesajının özünü içermektedir.

19. Ayet-i Kerime'de Allah Azze ve Celle, Efendimiz Hazreti Muhammed Mustafa *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle söyler:

"De ki: Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür? De ki: Allah benimle sizin aranızda şahittir. Bu Kur'an bana, sizi ve ulaştığı herkesi uyarmam için vahyolundu. Allah'la beraber başka ilahlar olduğuna gerçekten siz mi şahitlik ediyorsunuz? De ki: Ben şahitlik etmem. O ancak tek bir ilahdır. Doğrusu ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden uzayım." (En'am, 19)

Bu ayet-i kerimede Allah Azze ve Celle'nin tek bir ilah olduğu açıkça ifade edilir ve Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'in diliyle müşriklerin çok ilahlı inancı reddedilir.

Peygamberlik ve Vahyin Gereği

Sure-i Şerifte ikinci olarak Peygamberlik kavramı ve vahyin gerekliliği ele alınır. Allahu Teala'nın insanlara doğru yolu göstermek için peygamberler göndermiş olması, nasıl ki rızık verip yaşamalarını sağlaması bir nimet ise, aynı şekilde büyük bir rahmet olarak sunulur. Nitekim Allah Azze ve Celle rahmet etmeyi kendi zatında farz kılmıştır. 12. Ayet-i Kerime'de buyurularak, kullarına yol göstermek üzere vahyi indirmeyi bir rahmet haline getirdiğini beyan etmiştir.

Ademoğlu ilahi rehberlik olmaksızın yaratıcısını hakkıyla tanıyamaz, doğru ile yanlış şaşırabilir. Bu yüzden vahiy, karanlığı aydınlatan bir nur gibidir. Sure-i Şerifte Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yönelik müşrik itirazlarına ve bu itirazların tutarsızlığına da değinilir. Mekkeli müşrikler; **"Bu peygamber bir melek olsaydı"** veya **"Ona gökten yazılı bir kitap indirilseydi de gözümüzle görseydik"** gibi bahaneler öne sürmüşlerdir. Sure-i Şerifte bu itirazlara cevap verilir; peygamberlerin insan olmaları ilahi hikmet gereğidir. Zira insanlar arasına insan peygamber gönderilmesi, mesajın anlaşılması ve örnek alınmasını mümkün kılar. Ancak inkârcıların bu bahaneleri samimi değildir. Çünkü bir mucize gösterilse dahi inanmayacak bir inat içerisindeyler.

7. Ayette bu duruma şöyle işaret edilir:

"Eğer sana kâğıt üzerine yazılı bir kitap indirseydik de elleriyle ona dokunsalardı, o inkârcılar yine de 'Bu apaçık bir sihirden başka bir şey değildir' derlerdi." (En'am, 7)

Gördüğünüz üzere bahane arayanlar ne sunulursa sunulsun asla inanmayacaklardır. En'am Suresi'nde peygamberlerin görevinin sadece tebliğ olduğu ve hidayetin Allah Azze ve Celle'den geldiği de vurgulanır. Peygamber insanlara hakkı iletir ancak kabul etmeleri için zorlama yapamaz. Bu bağlamda Allah Resulü'ne hitaben; **"Hüküm vermek Allah'a aittir. Acele azap istiyorlar ama sen sadece uyarıcısın"** mealindeki ayetler, O'nun görev sınırlarını da belirtmiş olur. (En'am, 57-58)

Özellikle vurgulanması gereken bir nokta da, Peygamberin tüm insanlara eşit yaklaşması gerektiğidir. Surenin nüzul ortamında Mekke'nin ileri gelen müşrikleri, Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'in etrafındaki yoksul müminleri; örneğin Hazreti Bilal, Ammar, Süheyb gibi ilk müslümanları yanından uzaklaştırmalarını istemişlerdi. Bunun üzerine 52. Ayet-i Kerime nazil oldu:

"Rablerine, sabah akşam içtenlikle dua eden, ibadet eden o müminleri sakın kovma. Onların hesabından sen sorumlu değilsin, senin hesabından da onlar sorumlu değildir." (En'am, 52)

Bu ilahi ikaz, İslam'ın sınıf ayrımı gözetmeyen evrensel mesajını vurgulamaktadır. Peygamberlik makamı zengin-fakir ayrımı yapmadan toplumun herkese hitap eder. İmandaki üstünlük ancak takva ile; mal, makam ile, dünya malı ile değil.

İbrahim Aleyhisselam'ın Kıssası ve Şirkle Mücadele

En'am Suresi'nde Tevhid inancını pekiştirmek üzere müşrik inançlarla mücadele örnekleri verilmiştir. Bu bağlamda en çarpıcı örneklerden bir tanesi İbrahim *aleyhisselam*'ın kıssasıdır (En'am, 74-79). İbrahim *aleyhisselam*'ın gençlik döneminde kavmini putperestlikten vazgeçirmeye çalışmasının gerçekliği anlatılır.

İbrahim *aleyhisselam*, putları ilah edinmiş ve gök cisimlerine tapan kavmine akli bir yöntemle yaklaşmıştır. Onlara önce bir yıldızı işaret ederek "Bu benim Rabbim olmalı" der. Yıldız batınca, "Batanları sevmem" diyerek yıldızın ilah olamayacağını söyler. Ardından Ay'ı görünce "Bu mu acaba benim Rabbimdir?" der. O da batınca, "Eğer Rabbim bana doğru yolu göstermeseydi ben de sapardım" diyerek Ay'ın da ilah olamayacağını ilan etmiştir. Daha sonra Güneş doğup etrafı aydınlatınca "İşte bu daha büyük, herhalde bu Rabbimdir" diyerek kavminin düşüncesini seslendirir. Fakat Güneş de batıp gidince:

"Ey kavmim! Ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım."

Der ve hakikati yüksek sesle haykırır:

"Ben hakikatiyle gökleri ve yeri yaratmış olan Allah Azze ve Celle'ye yüzümü Tevhid ile döndüm. Ben müşriklerden değilim." (En'am, 79)

İbrahim *aleyhisselam*'ın bu akıl yürütmesi, şirkin mantıksızlığını ortaya koymak için muazzam bir örnektir. Adeta devriye gezen yıldızlar, Ay ve Güneş bile batıp kaybolurken; onları yaratan Allah Azze ve Celle'nin gücü ve sürekliliği karşısında hiçbirinin ilahlık iddiası dahi olamaz. İbrahim *aleyhisselam* bizzat müşriklerin taptığı varlıkları sırayla ele alıp çürütmüş ve sonunda sadece tek bir Yaratıcı'nın varlığının mümkün olabileceğini kanıtlamıştır. Bu, Mekke müşriklerine de bir ders niteliğindedir. Zira onlar kendilerini Hazreti İbrahim *aleyhisselam*'ın soyundan geldiklerini iddia ediyorlardı. Onun geleneğini sürdürdüklerini iddia ediyorlardı. O yüzden En'am Suresi'nde açıkça gösterilir ki; İbrahim *aleyhisselam*'ın müşriklikle, şirkle en ufak bir alakası yoktu. Tam aksine müşriklere karşı Allah'a kadar mücadele eden Tevhid önderiydi. Dolayısıyla Mekkeli müşrikler ataları İbrahim *aleyhisselam*'ın yolundan tamamen sapmışlardı.

Hazreti İbrahim'in "Hanif" yani hakikate yönelen, şirkten uzak kişiliği özellikle vurgulanmıştır. Onun putperest kavmini uyarmak için gösterdiği çaba, Tevhid mücadelesinde Peygamberimiz Hazreti Muhammed Mustafa *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve ashabına da bir örnek teşkil etmiştir. İbrahim *aleyhisselam* tek başına bir topluma, hatta tüm şirk mücadelesine karşı durmuş, ateşe dahi atılmıştır. En'am Suresi, İbrahim *aleyhisselam*'ı Allah tarafından peygamber efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve müminlere manevi bir dayanak olarak destekler. Adeta *"Sizin atanız İbrahim de benzer bir Tevhid mücadelesi verdi ve galip geldi. Siz de sabredin, akli ve güzel delillerle tebliğe devam edin"* mesajını sezdirmiştir.

Hazreti İbrahim'in hemen peşinden En'am Suresi bir dizi peygamberin ismini de art arda zikretmiştir (En'am, 83-86). İbrahim *aleyhisselam*'dan sonra İshak *aleyhisselam*, Yakup *aleyhisselam*, Nuh *aleyhisselam*, Davut *aleyhisselam*, Süleyman *aleyhisselam*, Eyyüb *aleyhisselam*, Yusuf *aleyhisselam*, Musa *aleyhisselam*, Harun *aleyhisselam*, Zekeriya *aleyhisselam*, Yahya *aleyhisselam*, İsa *aleyhisselam*, İlyas *aleyhisselam* gibi toplam 18 peygamberin adı anılmıştır. Bunun delili şudur: Bütün peygamberler Tevhid inancında birleşmişlerdir. Hepsi salih ve doğru insanlardır. İnsanları yalnız Allah Azze ve Celle'ye kulluk olmaya çağırmışlardır. Bu vurguyla Mekke müşriklerine; *"Sizin reddettiğiniz Hazreti Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, önceki peygamberlerin getirdiği mesajın aynısını getiriyor"* denilmiştir. Tarih boyunca her peygamber kavmini şirkle mücadeleye çağırmıştır.

Ahiret İnancı ve Sorumluluk

Mekke döneminin karakterine uygun olarak En'am Suresi, ahiret inancı üzerinde durur ve bireysel sorumluluğun altını çizer. Müşriklerin en büyük sorunlarından biri, öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmeleri idi. Sure-i Şerif'te bu zihniyete karşı çeşitli uyarılar ve ibretlik tavsiyeler yer almaktadır. Örneğin 30 ve 31. ayet-i kerimelerde, ahireti yalanlayanların kıyamet anında içine düşecekleri pişmanlık sahnelenmiş; onları Rablerinin huzurunda durdukları zaman bir görsen:

"Bu diriliş hak değil miymiş?" diyecekler. Onlar: ***"Rabbimize andolsun, evet hakmış"*** diyecekler. Allah Azze ve Celle: ***"Öyleyse inkâr etmenize karşılık azabı tadın"*** diyecek.

Dünya hayatında Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten ziyana uğramışlardır. Ta ki kıyamet saati ansızın gelip çatınca, *"Allah aşkına, bu konuda ne büyük kusur ettik"* desinler. Bu ayetler, ahireti reddedenlerin eninde sonunda gerçeğe uyanacaklarını ancak iş işten geçmiş olacağı için pişman olacaklarını açıkça ortaya koyar. İnsan ahireti inkâr etmekle gerçeği değiştiremez; er ya da geç ilahi mahkemede hesap vereceğini kabul etmek zorundadır.

Sure-i Şerif'te dünya hayatının geçiciliği ve ahiret yurdunun ebediliği de hatırlatılmıştır. ***"Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Elbette ahiret yurdu, Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?"*** buyurmuştur Allah Azze ve Celle En'am Suresi 32. Ayet-i Kerime'de.

Müttaki yani sorumluluk bilinciyle yaşayan kimseler için ahiretin esas yurt olduğu vurgulanmıştır. Dünyadaki imtihan süresi, ahiretteki sonsuz hayatın süresi karşısında belirleyicidir. İnsan bu dünyada oyalayıcı işlere dalıp ebedi hayatını heba etmemelidir.

Sorumluluk kavramı, En'am Suresi'nde ahiret inancıyla bağlantılı olarak işlenen önemli bir kavramdır. İnsanın inanç bakımından özgür olduğu ancak seçimlerinin karşılığını göreceği bildirilir. Herkes kendi yükünü taşır, kimse kimsenin sorumluluğuna sahip olmaya memur değildir. Surenin sonunda yer alan bir ayet bu dengeyi oldukça net bir şekilde ortaya koyar:

"Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim bir kötülük yaparsa, sadece misliyle cezalandırılır. Kimseye haksızlık yapılmaz." (En'am, 160)

Bu müjde niteliğindeki ayet, Allah Azze ve Celle'nin adalet ve merhametini beraberce gösterir. İyilikler kat be kat mükâfat görürken, kötülükler sadece hak ettiği cezayı bulur. Böylece müminler ahiretteki büyük kazancı düşünerek iyiliğe teşvik edilir. Ayrıca Sure-i Şerif'in sonunda (165. ayette); ***"Şüphesiz Allah bağışlayandır, merhamet edendir"*** buyrulur. Yani bunca uyarı ve tehdide rağmen tövbe edenler için Allah'ın affediciliği her zaman ümittir.

Haramlar, Hurafeler ve Yetki

En'am Suresi'nin dikkat çekici bir diğer konusu, müşriklerin uydurduğu haram ve hurafelerle ilgili dinde hüküm koyma yetkisinin ancak Allah Azze ve Celle'ye ait olduğu gerçeğidir. 118. ayet-i kerimesinden itibaren dönemin Arap müşriklerinin bazı batıl uygulamaları eleştirilir. Putperest toplum, özellikle hayvanlar ve ekinler konusunda keyfi haramlar koymuşlardı. Örneğin; bazı hayvanların etini sadece belirli kimselere helal sayıyor, bazılarını bütünüyle haram ilan ediyor, bazı kurbanlık hayvanların üzerine Allah'ın adını anmaz, putlar adına keserlerdi. "Bahîre", "Sâibe", "Vasîle", "Hâm" gibi adlarla anılan uydurma uygulamalar vardı.

Sure-i Şerifte bu tür hurafeler sert bir biçimde reddedilmiştir. 138. ayet-i kerimede Allah Azze ve Celle şöyle buyuruyor:

"Onlar: 'Bu hayvanlar ve ekinler dokunulmazdır, dilediğimizden başkası yiyemez' dediler. Bir takım hayvanların sırtlarının haram kılındığını iddia ettiler. Bazı hayvanları da putlara kurban ederken Allah'ın adını anmazlar. Bütün bunları Allah'a iftira ederek uydururlar."

Görüldüğü gibi müşrikler kendi uydurdukları dini kuralları Allah'ın emri gibi sunmaya kalkmışlardır. İşte En'am Suresi'nde bu zihniyet kınanıyor ve şu şekilde söyleniyor (143 ve 144. ayet mealleri):

"De ki: Allah'ın size indirdiği rızıktan haram-helal kıldıklarınızı gördünüz mü? Yoksa Allah mı size izin verdi yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"

Dinde delilsiz hüküm koymanın Allah'a iftira olduğunu net bir şekilde ortaya koyan ayet-i kerimelerdir. Özellikle 140. ayet-i kerimede şu ağır ifade geçer:

"Bilgisizce çocuklarını öldürenler ve Allah'a karşı yalan uydurup Allah'ın kendilerine verdiği rızık haram sayanlar gerçekten hüsrana uğramışlardır."

Demek ki bir şeyi Allah Azze ve Celle haram kılmadığı halde haram saymak büyük bir sapma olarak değerlendirilir.

Ahlaki ve Toplumsal Prensipler (On Emir)

En'am Sure-i Şerifinin son bölümlerinde İslam'ın temel ahlaki ve toplumsal prensipleri özet halinde sunulmuştur. Özellikle 151, 152 ve 153. ayet-i kerimelerde İslam ahlakının ve hukukunun en temel emirleri yer almaktadır. Bu maddeler halinde şöyledir:

1. **Allah'a hiçbir şekilde ortak koşmamak:** Tevhid inancını korumak, şirkin her türlüşünden sakınmak. Allah'ın affetmeyeceğini bildirdiği tek günah şirktir.
2. **Ana-babaya iyilik ve saygıyı öğretmek:** Aile bağlarını koruyan bu emir, toplumsal yapının temel direği olan ana-babaya hürmeti öğütler.
3. **Fakirlik korkusuyla çocukları öldürmemek:** Cahiliye dönemlerinde Araplar arasında "ileride yoksulluğa düşeriz" endişesiyle yeni doğan kız çocuklarını diri diri toprağa gömmek gibi vahşi bir adetleri vardı. Bu ayet ***"Sizin de onların da rızkını ancak biz veririk"*** diyerek Allah Azze ve Celle'ye güvenmeyi emreder ve evlat katlini kesinlikle yasaklar.
4. **Her türlü kötülüğün açıktan ve gizliden yakınına bile yaklaşmamak:** Ayet-i kerimede ***"Fuhşiyatın açığına da gizlisine de yaklaşmayın"*** buyurulmuştur.
5. **Haksız yere cana kıymamak:** Allah'ın haram kıldığı cana, haklı bir gerekçe (hukuk ve adalet gereği) olmadıkça kıymamak.
6. **Yetim malına, ergenlik çağına erişip rüşünü ispat edene kadar en güzel niyet dışında yaklaşmamak:** Yetimin malını yemek kul hakkı olarak büyük günahlardandır.
7. **Ölçü ve tartıyı adaletle tam yapmak:** Ticari hayatta dürüstlük emredilir.
8. **Söz söylendiğinde, akraba dahi olsa adaletten ayrılmamak:** Şahsi ve toplumsal adalet vurgulanmıştır.
9. **Allah'ın ahidini yerine getirmek:** Allah'a verdiğimiz sözü (kulluk sözünü) tutmak.
10. **Dosdoğru yol olan Sırat-ı Müstakim'e uymak, başkaca yollara sapmamak.**

İşte sayılan bu emir ve yasaklar, Allah Azze ve Celle'nin gösterdiği Sırat-ı Müstakim olduğu belirtilmiştir. İnsanların keyiflerine keder yol icat etmesin, heva ve heveslerinin peşine düşmesin diye Allah Azze ve Celle bu ilkeleri bizlere emretmiştir. Din bir bütündür; ondan kopuk ayrı yollar ancak dalalete götürür. Müminler bu prensiplere topluca tutunmalı, firkalara bölünmemelidir.

Sohbetin Sonu ve Dua

En'am Sure-i Şerif'i; Tevhid, Risalet, Ahiret, Helal-Haram ve Ahlak konularını muhteşem bir bütünlükle ele almıştır. İnanç esasları ile ameli prensipleri buluşturmuştur. Bir yandan akla ve kalbe hitap eden delillerle Allah Azze ve Celle'nin birliğini ve peygamberlerin getirdiği mesajı; diğer yandan günlük hayatı düzenleyen en temel ahlak kaidelerini öğretmiştir.

Bu Sure-i Şerif'i okumak, İslam'ın temel davetini anlamaktır.

Seyyidimizden (Kapanış Konuşması):

Allah razı olsun. Güzel bir sure anlattın bize, En'am Suresi. Yani Kur'an-ı Kerim'in ya da Peygamberin yapacağı bütün her şeyin özetini anlatan, Mekke'de inen, Mekkeli müşriklerin Allah Resulü'ne çokça sual ettiği, Yahudilerin sual ettiği ya da Hristiyanların sual ettiği; o yüzden Allahu Teala birden bu sureyi Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e indirmiş. Hem müşriklerin hem diğerlerinin hepsinin delilleriyle, Allahu Teala karşı bir delil getirmiş ve mükemmel bir şey oldu.

Sahabeler için mutluluk oldu. Şu an bizim sevdiğimiz demek ne kadar mutluluksa, sahabeler için de çok büyük bir şey oldu. Çünkü ilim o kadar güzel bir şeydir ki; ilimle desteklenen amel, insanı Rabbine karşı sevgili, saygılı ve merhametli yapar. Kur'an-ı Azimüşşan da En'am Suresi ile sahabelere bir anda o bütün ihtiyaçlarını karşıladı. Ve sadece peygamber değil, sahabeler de artık birer elçinin görevlendirdiği, hidayete vesile olmak kanalından bir kanal olmuşlardı. Bu sebeple En'am Suresi indi. Kaideler, usuller ve nasıl cevap vereceğimizle ilgili her şey onun içinde vardı.

Elhamdülillahi Rabbil Alemin. İnşallah Allahu Teala bu dersten sonra manasını okumak nasip etsin size, ya da yarın okursunuz, yarın boşsunuz. Bu dersleri işlemek inşallah bize iyi gelecek. Kur'an-ı Kerim'i güzel tanıyacağız, bu hoş oluyor, güzel gidiyor Elhamdülillah. Yarın biri istediği zaman "Hey efendi Kur'an'da ne var?" [dediğinde], "Otur" der, ben sana anlatayım inşallah Kur'an-ı Kerim'in ne olduğunu.

Bir insan amelle, ilim öğrendiği zaman alim olur. Allah alimleri çok sever. Şehitlerin kanıyla alimlerin mürekkebi eş değerdir. Çünkü bir alimin bir kelamı belki de milyonları hidayete erdirir. Ama en güzel alim; tevazu ehli olan, Allahu Teala'nın hidayetinin apaçık güneşi olan insandır alim. Allahu Teala inşallah her birinizi ilmiyle amel eden, Ümmet-i Muhammed'e güneş gibi doğan ve önlerini aydınlatan zatlara çevirsin. Vallahi Allahu Teala'nın merhameti hep üzerinize olsun inşallah.